

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена розгляду та аналізу існуючих аспектів контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Досліджено основні порушення, які виникають у ході організації та ведення бухгалтерського обліку, та наслідки таких порушень.

Статья посвящена рассмотрению и анализу существующих аспектов контроля системы бухгалтерского учёта та финансовой отчётности предприятия. Исследовано основные нарушения, которые возникают в ходе организации и ведения бухгалтерского учёта, и последствия таких нарушений.

Article is devoted consideration that to the analysis of existing aspects of control of system of accounting that to the financial reporting of the enterprise. In article it is investigated the basic infringements which arise during the organization and accounting conducting, that consequences of such infringements.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансова звітність, контроль, порушення.

Система бухгалтерського обліку та фінансової звітності є основним джерелом інформації, необхідної внутрішнім та зовнішнім користувачам для оцінки діяльності підприємства в цілому, а також для цілей фінансового аналізу, прийняття ділових та управлінських рішень. На сучасному етапі інтеграції України у світову економіку важливим є реформування бухгалтерського обліку і звітності. Це викликано необхідністю багатьох компаній отримати корпоративну прозорість, яка відкриє їм доступ до міжнародних ринків капіталу, приведе до розширення зовнішньоекономічних зв'язків, полегшить подальший розвиток зовнішньоторговельних відносин на міжнародних ринках. Разом із вдосконаленням системи бухгалтерського обліку постає необхідність і у вдосконаленні контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що, в свою чергу, дасть можливість ефективніше встановлювати причини порушень із метою усунення негативних явищ і недопущення їх у майбутньому.

Шляхи вирішення проблем контролю системи бухгалтерського обліку аналізуються у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема М.Т.Білухи [6], А.М.Кузьминського [8], В.В.Сопко [10] та ін. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень вчених, питання вдосконалення контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності досліджено недостатньо, що підтверджує актуальність даної статті.

Метою статті є розгляд і аналіз існуючих аспектів контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства.

Контроль за господарською діяльністю підприємств і організацій є однією із найважливіших функцій господарського керівництва і управління. Контроль як функція управління підпорядкований вирішенню завдань системи управління, метою якого є забезпечення виконання господарських планів, раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [8].

Функції економічного контролю поширюються на економічну діяльність усіх ланок народного господарства. За організаційними формами економічний контроль в Україні поділяють на державний, муніципальний, незалежний і контроль власника.

Державні органи, які здійснюють функції економічного контролю: Рахункова палата Верховної Ради України; Державна податкова адміністрація України, Державна контрольно-ревізійна служба України, Державне казначейство України (усі три органи перебувають у структурі Мінфіну України); Фонд державного майна України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Міністерство праці та соціальної політики України, Державний комітет статистики України, Антимонопольний комітет України, Національний банк України.

Спеціалізовані органи контролю – Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарт України), Державний митний комітет України, Державний комітет України у справах захисту прав споживачів (Держспоживзахист), Державна автомобільна інспекція, Державна пожежна інспекція, Державна санітарна інспекція та ін.

Муніципальний контроль здійснюють місцеві Ради народних депутатів та їх комісії. Незалежний контроль – аудиторський, створюється на госпрозрахункових засадах.

Контроль власника поділяється на внутрішньосистемний (контроль виконання планових завдань), внутрішньогосподарський (перевірка господарських операцій) [11].

Згідно Закону України від 16.07.99 №996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3] питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу відповідно до законодавства та установчих документів. Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, а головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку, – забезпечити дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, організувати контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. Крім цього, бухгалтер забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства, якщо такі є [9].

Основну роль у забезпеченні фінансового контролю на підприємстві відіграють незалежні аудитори та аудиторські фірми на підставі Закону України від 22.04.93 № 3125-XII "Про аудиторську діяльність" [1].

За допомогою фінансового контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств можна виявити і класифікувати основні порушення, які виникають в ході організації та ведення бухгалтерського обліку, а також проаналізувати наслідки таких порушень.

Як зазначає С.П.Чорнуцький, основними порушеннями організації бухгалтерського обліку станом на 2009 р. є: порушення порядку проведення інвентаризацій (38%), не затвердження графіку документообігу (12%), не обладнано належним чином касове приміщення (11%), відсутність договорів про повну матеріальну відповідальність (10%), не затверджено положення про бухгалтерію (9%), не забезпечено збереження документів (8%), не затверджено посадові інструкції працівникам бухгалтерії (8%), не затверджено коло осіб, яким надано право підписання документів щодо руху окремих ТМЦ (4%) [11]. Такі порушення найчастіше призводять до незаконних витрат, недостач майна, зайвого нарахування платежів до бюджету, лишків необоротних активів, ТМЦ, орендованих основних засобів. Серед порушень в методології бухгалтерського обліку С.П.Чорнуцький виділяє: списання видатків без підтверджуючих документів (40%), неповне або несвоєчасне оприбуткування ТМЦ (15%), невідображення окремих господарських операцій і процесів (14%), порушення порядку проведення індексації вартості основних засобів та інших ТМЦ (11%), порушення у взаєморозрахунках (9%), недодержання встановленої кореспонденції рахунків (7%), відображення в обліку недостач та втрат майна у заниженому розмірі (3%), незаконне списання основних засобів (1%) [11]. Наслідками таких порушень у бухгалтерському обліку є: здійснення витрат не за цільовим призначенням, завищення кредиторської заборгованості, заниження вартості активів, лишки грошових коштів і матеріальних цінностей, заниження вартості основних засобів і ТМЦ, заниження орендної плати, неповне оприбуткування, зайве нарахування платежів до бюджету.

Існують і інші порушення бухгалтерського обліку, наслідком яких можуть бути здійснені витрати не за цільовим призначенням.

Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» [2] визначає, що державний фінансовий контроль реалізується через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування. Саме на запровадження аудиту спрямований Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, затверджений постановою КМУ від 15.03.2006 №361 [4]. Порядок врегульовує основні принципи здійснення контролю підприємств державного і комунального секторів економіки. З переходом контролю на новий рівень аудиту ефективності, а також запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні систему бухгалтерського обліку можна буде не лише перевірити на порушення та недоліки, а й проаналізувати – зробити інформацію звітності максимум доступною для користувача.

Удосконалення контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств має починатися із вдосконалення методики контролю, тобто прийняття нормативно-правових документів та методичних

рекомендацій. Також суттєвими важелями у вирішенні проблеми якісного бухгалтерського обліку та ефективного управління підприємством є удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності; покращення матеріально-технічного, наукового та інформаційно-аналітичного забезпечення системи державного фінансового контролю; забезпечення фінансової правосвідомості громадян; сприяння підвищенню ефективності економіки; запровадження порядку застосування міжнародних стандартів при складанні фінансової звітності суб'єктами господарювання; перехід на автоматизацію системи бухгалтерського обліку – введення на підприємствах єдиної комп'ютерної мережі, що дозволить зробити процес обліку менш трудомістким.

Отже, питання вдосконалення контролю системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності має важливе значення щодо інтеграції України у світову економіку. Завдяки належному контролю система бухгалтерського обліку та фінансової звітності може бути надійною гарантією достовірності результатів фінансово-господарської діяльності підприємств для максимального задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів, що особливо необхідно для залучення іноземних інвестицій в національну економіку.

Список використаних джерел:

1. Закон України №3125-XII від 22.04.93 р. «Про аудиторську діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Закон України №2939-XII від 26.01.93 р. «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
3. Закон України № 996-XIV від 16.07.99 р. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Постанови Кабінету Міністрів України № 361 від 25.03.2006 «Питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту»
5. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2001: змін. та доповн. / Перекл. з англ. за ред. С.Ф.Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2001.
6. Білуха М.Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: Підручник / М.Т.Білуха. – К. Українська академія оригінальних ідей, 2006.
7. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф.Бутинець. – Житомир: Рута, 2001.
8. Кузьминский А.М. та інші Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу / А.М.Кузьминский. – К.: Вища школа, 1993.
9. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія / Є.В.Калюга. – К., 2003.
10. Сопко В.В. Бухгалтерський облік / В.В.Сопко. – К.: Техніка, 2000.
11. Чорнуцький С.П. Внутрішній контроль: оцінка стану // Фінансовий контроль. – 2009. – №4 (39).